

Suomen luonnonsuojeluliiton
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry.
Kuninkaankatu 39
33200 Tampere
pirkanmaa@sll.fi
p. 040 515 4557

LAUSUNTO

7.4.2017

Satakuntaliitto
Maakuntahallitus

Viite: Lausuntopyyntö 30.1.2017

**Asia: LAUSUNTO SATAKUNNAN VAIHEMAAKUNTAKAAVA 2:N
VALMISTELUVAIHEEN AINEISTOSTA**

Aluksi

Kiitämme lausuntopyynnöstä. Lausuntomme koskee paitsi Karvian kunnan aluetta, joka Suomen luonnonsuojeluliiton piirijaossa kuuluu Pirkanmaan piirin toimialueeseen, myös kaavan yleisiä linjauksia etenkin soiden osalta.

Yleisiä huomioita

Kaavaselostuksen mukaan (Selostus, osa A, esim. tiivistelmä, s. 4) Satakunnan vaihemaakuntakaava 2:ssa käsitellään energiantuotantoa (turve, bioenergia, tuulivoimatuotanto ja aurinkoenergia) sekä soiden moninaiskäyttöä (kasvuturve, soiden suojeleminen ja virkistyskäyttö), kauppaa, maisema-alueita ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

Mielestämme on erikoista ja harhaanjohtavaa, että selostuksessa mainitaan kaavan käsittelevän soiden suojeleminen, mutta kaavaluonnoksen kartalta ei löydy ainoatakaan uutta soiden suojelevarasta tai edes luo- aluetta.

Soidensuojelun täydennysohjelmatyön yhteydessä valtakunnallisesti arvokkaiksi todetut suot pitäisi ehdottomasti merkitä Satakunnan vaihemaakuntakaava 2:een. Tämän lisäksi pitäisi vielä merkitä myös maakunnallisesti arvokkaat suot, joita maakunnasta tunnetaan runsaasti esimerkiksi Satakunnan soiden moninaiskäyttöselvityksen (Vieno & Kiiski 2014) myötä. Nykyisellään vaihemaakuntakaava 2 on pahasti epätasapainossa, kun siinä esitetään uusia turpeenottoalueita lähes 4000 hehtaaria, mutta uusia suojeleusoita tai edes luo-alueita ei hehtaariakaan. Epätasapaino on nähdäksemme siinä määrin räikeä, että maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) maakuntakaavoitukselle asetetut sisältövaatimukset (28 §) eivät kaikilta osin täyty vaihemaakuntakaavan luonnoksessa.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VNp 13.11.2008) erityistavoitteen mukaan ”maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto- ja suojeleminen.” Mielestämme Satakunnan vaihemaakuntakaava 2:ssa ei ole toimittu näin, koska luonnonarvoiltaan merkittäviä soita, esimerkiksi em. soidensuojelun täydennysohjelmassa valtakunnallisesti arvokkaiksi todettuja soita, ei ole merkitty kaavaan millään tavalla. Virallinen maakuntakaava esitetään kartalla (MRL 29 §), joten sellaisilla asioilla, jotka

löytyvät vain kaavan taustamateriaaleista, ei ole mitään oikeusvaikutusta.

Vaihemaakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa (Selostus, osa C: Vaikutusten arviointi, s. 10) annetaan käytännössä ymmärtää niin, että koska soidensuojelun täydennysohjelman kohteille ei ole merkitty luonnonarvoja vaarantavaa maankäyttöä, niiden luonnonarvot turvataan kaavan avulla (vaikutus luontoon ja maisemaan ++ eli kaikkein positiivisin). Emme ymmärrä tällaista tulkintaa eikä sille löydy perusteita esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaista. Mielestämme ”valkoiseksi” jättämisen voi tulkita pikemminkin kohteen jättämiseksi esimerkiksi turpeenkaivun suhteen ns. vapaaksi riistaksi eikä suinkaan kohteen suojeluksi. Esimerkiksi Pirkanmaalla Vapo Oy on 2010-luvulla hakenut ympäristölupaa turpeenottoon useille sellaisille soille, jotka on todettu luonnonsuojellisesti arvokkaaksi muun muassa Pirkanmaan liiton maakuntakaavoitusta varten teettämässä selvityksissä, mutta jotka on jätetty merkitsemättä maakuntakaavaan tai vaihemaakuntakaavaan.

Turvetuotannon vaikutusten arvioinnissa luontoon ja maisemaan on muitakin kummallisuuksia, kuten se, että ympäristöturpeen käytöllä olisi mm. positiivisia vesistövaikutuksia (+). Tällä viitataan turpeen käyttöön eläinten kuivikkeena. Huomautamme, että ns. kasvu- ja ympäristöturpeen kaivu liittyy yleensä energiaturpeen kaivuun (heikommin maatuneet turpeen pintakerrokset päätyvät kasvu- ja ympäristöturpeeksi, maatuneemmat syvemmät kerrokset energiaksi). Samat ongelmat, kuten vesistöjen pilaaminen, liittyvät siis yhtä lailla ympäristö- ja kasvuturpeen kuin energiaturpeenkin kaivuun ja tuotantoon. Etenkin pienten latvavesien alueella turpeenkaivu on keskeinen vesistöjen kuormittaja.

Kohdekohtaisia huomioita

Toimialueeseemme kuuluvan Karvian alueella vaihemaakuntakaavaluonnoksessa on maakunnallisesti arvokasta maisema-alueita, maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä, valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, taajamatoimintojen aluetta sekä maa-ainesten (turpeen) ottoalueita.

Jouppilankeitaan turpeenottovaraus (EO5)

Vapo Oy:lla on vireillä turpeenottohanke (pinta-ala 236,6 ha) Jouppilankeitaalle. Hankkeen ympäristövaikutusten arviointi on kesken, ja Varsinais-Suomen ELY-keskus on juuri pyytänyt lausuntoja YVA-selostuksesta. Jouppilankeitaalle on vaihemaakuntakaava 2:ssa merkitty EO5-varaus, joka tarkoittaa maa-ainesten, tässä tapauksessa turpeen ottoaluetta. Kaavaselostuksessa (Selostus, osa A, esim. tiivistelmä, s. 4) todetaan, että turpeenottoalueiden osoittamisessa olisi otettu huomioon suoluonnon monimuotoisuuden säilyminen ja muut ympäristönäkökohdat. Jouppilankeitaan osalta näin ei ole, minkä perustelemme seuraavasti.

Jouppilankeidas on pääosin ojitettu ja kuuluu luonnontilaisuusluokkaan 1, mutta suoalueella on kuitenkin edelleen runsaasti luonnonarvoja. Jouppilankeitaan turpeenoton kuivatusvedet johdettaisiin Kattilajokeen ja Suomijärveen ja edelleen Suomijokeen ja Karvianjokeen, mikä on vesistöjen heikon nykytilan vuoksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä säädetyn lain (1299/2004) sekä EU:n vesipuitelidirektiivin vastaista. Vesienhoitolain 1 §:n mukaan vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämerta niin, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä.

Jouppilankeitaan YVA-ohjelmassa (2016) listataan alueella eläviä lajeja: lajistoon kuuluu alueellisesti uhanalaisia ja silmälläpidettäviä sekä indikaattorilajeja: linnuista alueella elävät muun muassa niittykirvinen (silmälläpidettävä, NT) ja liro (NT, alueellisesti uhanalainen, RT), perhosista rämehopeatäplä, suohopeatäplä ja saraikkoniittyperhonen. Näiden lajien esiintyminen alueella

kertoo siitä, että kaikkia luonnonarvoja ei suinkaan ole menetetty, vaikka ojitukset ovatkin kuivattaneet aluetta.

YVA-ohjelmavaiheessa tehdyssä linnustoselvityksessä ei ollut mainittu lainkaan alueen lajistoon kuuluvaa riekkoa. Riekko on nykyisin valtakunnallisesti vaarantuneeksi (VU) luokiteltu laji (Tiainen ym. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015). Jouppilankeitaan eteläkaakkoisosassa on merkittävä määrä ojittamatonta tai lähes ojittamatonta luonnontilaisen kaltaista suota, jolla on riekkoreviirejä. Koko alue on riekon kannalta tärkeä sekä elinympäristönä että poikastuotantoalueena.

Riekko on viime vuosikymmenten aikana käytännössä hävinnyt Etelä-Suomesta siten, että lajin yhtenäisen levinneisyysalueen eteläraja kulkee nykyisin Karvian-Parkanon seudulla. Jotta levinneisyysalueen pieneneminen ei jatkuisi, lajin tilannetta pitäisi aktiivisesti parantaa nykyisen levinneisyysalueen etelärajalla ja siitä etelään. Esimerkiksi Jouppilankeitaan turpeenotto vaikuttaisi juuri päinvastaisella tavalla ja olisi siten riekolle erittäin haitallinen.

Suomijärven eteläpuolen suoalueet ja Jouppilankeitaan eteläosan luonnontilaisen kaltaiset suoalueet muodostavat riekolle eteläisen levinneisyysalueen rajan ekologisen käytävän. Suomijärven ydinalue kuuluu lintuvesiensuojeluohjelmaan. Suomijärvi-Koisalo on maakunnallisesti arvokkaaksi todettu lintualue (Vilén ym. 2015: Satakunnan maakunnallisesti arvokkaat lintualueet 2006–2014). Suomijärvi-Koisalon alue koostuu rehevästä Suomijärvestä ja järven eteläpuolen suoalueista. Alueella pesivien jouhisorsien (erittäin uhanalainen, EN) määrä, 11 paria, on maakunnan edustavin. Muuta vaateliasta pesimälajistoa edustavat seitsemän paria lapasorsia ja kaksi paria suokukkoja (äärimmäisen uhanalainen, CR). Eteläosan soilla on säännöllisesti 1–3 paria riekkoja. Selvityksessä on kattava listaus Suomijärven läheisyydessä esiintyvistä silmällä pidettävistä ja vaarantuneista lajeista.

YVA-ohjelman mukaan Jouppilankeitaan alueella elää viitasammakko, joka on luontodirektiivin liitteessä IVa mainittu ja luonnonsuojelulain 49 §:n tarkoittama laji. Sen lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei saa hävittää tai heikentää. YVA-ohjelman mukaan viitasammakon esiintymistä Jouppilankeitaalla selvitetään vielä vuonna 2016 tehtävällä inventoinnilla.

Jouppilankeitaan turpeenottoalueen kuivatusvedet johdettaisiin Kattilajokeen ja edelleen Suomijärveen. Suomijärven ekologinen tila on välttävä ja kemiallinen tila hyvää huonompi (Westberg 2015). Kattilajoen osalta luokitusta ei ole saatavilla. Jo pelkästään Suomijärven tila on sellainen, että Jouppilankeitaan turpeenottoa ja kuivatusvesien johtamista Suomijärveen ei missään tapauksessa pitäisi toteuttaa.

Suomijärvi (269 ha) kuuluu Natura 2000 -ohjelmaan, ja arvokkaana lintujärvenä sen hoitotavoitteet painottuvat luontoarvojen säilyttämiseen. Suomijärvi on rehevä humuspitoinen laakea järviallas, joka on vähitellen umpeenkasvanut toistuvien vedenlaskujen seurauksena ja jossa kesäisin on erittäin runsaat järvikortekasvustot. Turvetuotannon aiheuttama vesistökuorma, suoalueiden ojitukset ja aikaisemmin tehty vesistöjärjestely ovat järven mataloitumiseen vaikuttaneita tekijöitä. Voimakkaat kevättulvat ovat ehkäisseet rantojen soistumista. Järven keskivedenkorkeutta on kunnostushankkeen myötä nostettu pohjapadolla lintujärviarvon säilyttämiseksi.

Linnusto on erämainen ja edelleen lajirikas painottuen selvästi pohjoisen lajiston suuntaan. Vuosittain Suomijärvellä pesii seuraavia vesilintuja: sinisorsa, tavi, haapana, jouhisorsa, lapasorsa, telkkä, tukkasotka (EN), mustakurkku-uikku (EN), nokikana, naurulokki (VU) ja pikkulokki. Lisäksi järvellä ovat pesineet heinätavi (EN), punasotka (EN), silkkiuikku (NT), härkälintu, ruskosuohaukka ja sinisuohaukka (VU). Alueella tavataan myös mm. laulujoutsen, mustatiira (CR), luhtahuitti, uivelo, kapustarinta, liro ja suokukko.

Hoitotyön pitkäjänteisyyden turvaaminen Suomijärven tapaisella rehevällä lintujärvellä on hoidon keskeinen haaste. Rehevyys ja sen seurauksena aiheutuva veden samentuminen ja sinileväisyys ovat haasteellinen yhdistelmä linnustolle. Jatkuvan korkean ravinnekuormituksen ja humus- ja kiintoainepitoisen samean veden yhdistelmä ja sisäisen kuormituksen kumuloiva vaikutus vaatii tuekseen ravintoketjukurinostusta ja vesialueella tehtäviä toimenpiteitä, jotta suosiollinen suojelutaso säilyy.

Karvianjoen vesistöalueen yläosalla elää joen oma geneettisesti ainutlaatuinen ja Karvianjoen oloihin sopeutunut taimenkanta. Jouppilankeitaan turpeenotto olisi vakava uhka myös taimenelle. Taimenen lisääntymisalueisiin kuuluu mm. Suomijoen alaosa, joka sijaitsee Jouppilankeitaan suunnitellun turpeenottoalueen vesien purkureitillä (Suomijärven jälkeen).

Karvianjoen taimenen poikaskasvatus on aloitettu Karvian Kalalaitoksella. Vuonna 2015 istutettiin ensimmäiset erät vastakuoriutuneita ja vuodenvanhoja taimenenpoikasia pääuoman kunnostetuille koskialueille sekä joen sivuluomiin. Istutusten avulla pyritään tukemaan taimenkannan elpymistä. Yläpuolisen Suomijärven huono vedenlaatu vaikuttaa Suomijoen vedenlaatuun ja heikentää taimenkannan selviämisen mahdollisuuksia. Taimen luokitellaan nykyisin erittäin uhanalaiseksi (EN) lajiksi (Rassi ym. 2010).

Esitämme, että Jouppilankeitaan turpeenottovaraus (EO5) poistetaan Satakunnan vaihemaakuntakaava 2:sta. Suolla on merkittäviä luonnonarvoja, ja turpeenoton kuivatusvedet vaarantaisivat alapuolisia vesistöjä vesienhoitolain tavoitteiden ja vesipuidedirektiivin vastaisesti. Lisäksi Suomijärven Natura 2000 -alue kärsisi Jouppilankeitaan kuivatusvesistä, samoin kuin alapuolisissa vesistöissä elävä taimenkanta.

Takanevan turpeenottovaraus (EO5)

Takaneva sijaitsee Karvianjärven tuntumassa, järven koillispuolella. Takanevan itäosat kuuluvat turpeenottovaraukseen (EO5) yhdessä itäpuolisen Harjukeitaan kanssa.

Takaneva on yli puoliksi ojittamaton ja sillä on jonkin verran myös ojittamatonta laidetta, mikä on luonnonsuojelullisesti arvokasta. Takaneva on arvioitu luonnontilaisuusluokkaan 2, mikä vastaa myös omaa näkemystämme. Karvia kuuluu seutukuntaan, jonka soista yli 75 % on ojitettu. Luokan 2 soilla turpeenoton ei pitäisi olla mahdollista, sillä suon yleinen luontoarvo on seudun ojitusasteen perusteella keskimääräistä korkeampi (ojitusaste yli 75 %), ja erityiset luonnonarvot ovat oletettavasti merkittävät. Takanevalla on mahdollisesti uhanalaisia ja silmälläpidettäviä suotyyppejä, ja suolla saattaa elää muun muassa valtakunnallisesti vaarantunut riekko.

Takanevan turpeenottovaraus kohdistuu ojitettuun itäosaan, mutta suot ovat hydrologisia kokonaisuuksia, ja turpeenotto ko. osa-alueella heikentäisi väistämättä myös ojittamatonta osa- aluetta. Esitämme, että Takanevan turpeenottovaraus EO5 poistetaan Satakunnan vaihemaakuntakaava 2:sta.

Tampereella 7.4.2017

Heikki Toivonen
puheenjohtaja

Juho Kytömäki
sihteeri